

PŘÍBĚH
FRANCISE VILLONA

ÚTULEK
NA NOC

Robert Louis Stevenson

ÚTULEK NA NOC

PŘÍBĚH FRANCISE VILLONA

ROBERT LOUIS STEVENSON

EKNIZKY.SK

ÚTULEK NA NOC by Robert Louis Stevenson is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Bylo to pozdě v listopadu 1456. Sníh padal nad Paříží s houževnatou, nelítostnou vytrvalostí; chvílemi vítr podnikl výpad a rozprášil jej vzdušnými víry, chvílemi pak nastalo opět bezvětří, a vločka za vločkou dopadala z černého, nočního ovzduší zamlkle, v chomáčích, nekonečně. Ubohým lidem, hledícím vzhůru zpod mokrého obrví, bylo podivno, odkud jen takové spousty sněhu mohou přicházeti. Mistr Francis Villon uvažoval v tom směru u okna krčmy o jisté alternativě, zda totiž snad pouze pohanský Jupiter škube husy na Olympu, nebo zda to pelichají všichni svati andělé. Jest jen ubohým mistrem svobodných umění, pokračoval, a ježto ta otázka dotýká se do jisté míry božstva, neodvažuje se luštiti ji sám. Prostodušný starý kněz z Montargis, meškající také v té společnosti, pohostil mladého ničemu lahví vína v odměnu za jeho žert a způsob, jakým jej pronesl, přísahaje při tom při svém bílém vousu, že byl právě takový nevěřící pes, když byl Villonova věku.

Vzduch byl drsný, ostrý, nikoli však hluboko pod bodem mrazu, a sníh sypal se velkými, vlhkými,

lepkavými vločkami. Celé město bylo již vystláno. Armáda by mohla projít jím od konce ke konci, aniž by bylo slyšeti jediného kroku. Byli-li ještě nějakí opozdivší se ptáci pod oblohou, viděli jistě ten ostrov jako velký, bílý pruh a mosty jako tenké, bílé příčky na černé ploše řeky. Vysoko nahoře usadil se sníh v ozdobách věží katedrál. Některé výklenky byly jím úplně zaváty, mnohá socha měla bílou čapku na své groteskní nebo posvátné hlavě. Chrličí okapů změnily se v dlouhé falešné nosy se špičkou skloněnou k zemi, a u hřebene bylo sněhu, jako by tam byly nastaveny bílé podušky. Když pak vítr chvílemi umlkl, bylo slyšeti, jak voda kape se střechy chrámu.

Hřbitov sv. Jana dostal také svůj díl sněhu. Všechny hroby byly jím pokryty; vysoké, bílé střechy domů stály vážně kolem v řadě; ctihodní občané byli již dávno ve svých ložích s bílými čapkami právě tak, jako jejich stavení, a v celém sousedství nebylo světla, leč slabý zásvit lampy visící v chrámové lodi a vrhající mihotavý stín podle toho, jak se kymácela na své šňůře. Hodiny odbíjely desátou, když hlídka ubírala se kolem se svými halapartnami a svítilnami; nespátřila však nic podezřelého u hřbitova sv. Jana.

A přece byl tam malý domek, opřený zadní stěnou o hřbitovní zeď, a ten domek stále ještě bděl

a bděl se zlými úmysly v tom chrápajícím již okolí. Zvenčí nebylo mnoho, co by prozrazovalo jeho přítomnost, pouze pruh kouře, vystupujícího z komína, tmavý pruh, kde sníh tál na střeše, a několik zpola zavátých stop u dveří. Uvnitř však mistr Francis Villon, básník, a několik členů zlodějské tlupy, k níž se přidružil, trávili za zavřenými okenicemi vesele noc při láhvi.

Velká hromada žhavých oharků šířila silnou, rudou záři zpod klenutého krbu. Před krbem seděl roztažen Dom Nicolas, pikardský mnich s vyhrnutou kutnou, vystavuje své tlusté nohy příjemnému teplu. Jeho protáhlý stín dělil místnost ve dvě, a světlo krbu pronikalo jen s obou stran jeho statné postavy a na malém prostoru mezi jeho roztaženými nohama. Podle jeho tváře, odulé, pivní, bylo lze souditi na vytrvalého pijáka; byla pokryta celou sítí žilek, červených za obyčejných okolností, nyní však bledě fialových, neboť, i když jeho záda byla přímo proti ohni, chlad barvil mu líce s druhé strany. Jeho kápě shrnula se mu nazad, tvoříc podivné výstupky s obou stran jeho býčího týla. A tak tu seděl natažen, bruče, rozděluje místnost ve dvě stínem své statné postavy.

S jeho pravé strany Villon a Guy Tabary nakláněli se nad kusem pergamentu. Villon skládal nějakou balladu, již chtěl nazvati „Ballada o pečené rybě“,

a Tabary obdivoval hlučně jeho verše, nakloněn přes jeho rameno. Básník byl zchátralý muž, smavý, malý a hubený, vpadlých lící, vroubených řídkými, černými kadeřemi. Žil svých čtyřiaadvacet let zimničnou živostí. Chtivost vryla mu vrásky kolem očí, a ošklivý, smyslný úsměv stahoval mu rty. Vlk a vepř zápolili spolu v jeho tváři, význačné, odporné a světácké. Ruce měl malé, s prsty houževnatými jako chapadla a pružnými jako struna, a pohrával si jimi, ustavičně dodávaje živými posunky důrazu svým slovům. Pokud jde o Tabaryho, dobromyslná slabost vůle vyzírala z jeho široké, spokojené tváře s ploským nosem a chabými rty. Stal se zlodějem právě tak, jako by se byl stal snad ctihodným občanem, pouze náhodou, jež řídí život hus a oslů v lidské podobě.

S druhé strany mnichovy Montigny a Thevenin Pensete hráli nějakou hazardní hru. Onen jevil jisté známky dobrého rodu a výchovy, jako padlý anděl. Jeho postava měla do sebe cosi uhlazeného, pružného a ušlechtilého, tvář cosi orlího, zádumčivého. Thevenin, ubožák, měl toho dne štěstí; odpoledne podařilo se mu provésti velké taškářství ve Faubourg St. Jacques, a po celý večer vyhrával na Montignym. Plachý úsměv ozařoval jeho tvář, jeho lysá lebka svítila růžově ve věnci zrzavých

kadeří, a břicho otřásalo se mu tichým smíchem, když shraboval své výhry.

„Dvakráte tolik, nebo dost?“ řekl Thevenin.

Montigny mrzutě přikývl.

„Někdo chce jisti s parádou,“ psal Villon, „byť chléb jen měl a sýra kus. Nebo — nebo — pomozte mi přece, Guido!“

Tabary se chechtal.

„Kus petržele na míse, škrábal básník.

Venku vítr opět zesílel, hnal spousty sněhu před sebou a chvílemi zdvíhal svůj hlas jásosem vítězství, načež hned opět vyrážel jen jakési záhrobní zvuky v komíně. Chladno pronikalo sem stále více, jak noc postupovala. Villon, našpuliv rty, napodobil zvuky větru, něco mezi hvízdou a stenáním, skutečně budící nepříjemný pocit v picardském mnichu.

„Neslyšíte, jak to skučí v šibenici?“ řekl Villon.

„Však tam dnes tančí všichni čerti. Jen tančete, mládenci, kteří tam visíte, nebude vám proto ještě o nic tepleji. Fí! jak to hvízdá! Teď jako by odamtud někdo spadl. Nějaká mišpule s toho třínohého stromu! Povídám, Dom Nicolasi, dnes bude zima na silnici St. Denisské, co?“ tázal se.

Dom Nicolas přimhouřil své velké oči a jako by se zajíkal. Montfaucon, hrozná pařížská šibenice, stála těsně při té silnici, a myšlenka, že bude mu

jíti kolem, budila v něm ošklivý pocit. Tabary však rozesmál se těm mišpulím; neslyšel dosud nikdy nic tak žertovného a drže se za boky, otrásal se smíchem. Villon dal mu šňupku do nosu, až Tabaryho smích přešel v záchvat kašle a kýčání.

„Oh, už toho nechte,“ řekl Villon, „a hledejte raději rým na slovo, míse.“

„Dvakrát tolik?“ ozval se Montigny opět. „Milerád,“ odvětil Thevenin.

„Je ještě něco v láhvi?“ tázal se mnich. „Otevřte jinou,“ řekl Villon. „Myslíte snad, že pro takovou díži, jako je vaše břicho, stačí taková maličkost, jako je nějaká láhev? A co myslíte, jak se jednou dostanete do nebe? Kolik andělů by bylo třeba, aby tam donesli jediného takového mnicha z Picardie? Nebo jste snad jako druhý Eliáš a myslíte, že pro vás pošlou z nebe kočár?“

„Hominibus impossibile,“ odvětil mnich, nalévaje si ještě sklenici.

Tabary byl nadšen.

Villon dal mu opět šňupku do nosu.

„Smějte se přece, chcete-li,“ řekl Villon a zasklebil se na něho. „Vzpomínejte na rým k ‚míse‘,“ řekl. „Což pak vy rozumíte latinsky? Však byste jednou rád zapomněl na svou latinu, až dojde k tomu velkému soudu a ďábel bude vyvolávat! Guida Tabaryho, klerika — ďábel s hrbem na zádech a

s ohnivými drápy. Mluvímie-li již o ďáblu," dodal šeptem, „podívejte se na Montignyho.“

Všichni tři pohlédli úkosem na hráče. Zdálo se, že nemá radosti z toho, jak ho neštěstí ve hře pronásleduje. Měl ústa poněkud zkřivena k jedné straně, jedno chřípí téměř ploché, druhé však silně rozšířeno. Měl patrně na zádech černého psa, jak říkají lidé, vzpomínající strašidelných pohádek svých chův, a oddychoval těžce pod tím břemenem.

„Vyhlíží, jako by ho chtěl probodnouti,“ šeptal Tabary se svýma vyjevenýma očima.

Mnich se zachvěl, odvrátil se od nich a ohříval si ruce nad oharky u krbu. Chlad to byl, jenž tak působil na Dom Nicoalase, nikoli snad nějaká přepiatá mravní citlivost.

„Nuže,“ řekl Villon, „co bude s tou balladou? Kam jsme již přišli?“ a klepaje rukou na stůl, četl ji nahlas Tabarymu.

Při čtvrtém verši byli však vyrušeni krátkou, osudnou srážkou mezi hráči. Bylo právě po hře, a Thevenin otvíral ústa, chtěje ohlásiti své opětné vítězství, když Montigny se vymrštil rychle jako had a bodl ho do srdce. Účinek rány se dostavil, než ještě Thevenin měl čas vykřiknouti, než se mohl pohnouti. Jeho tělo sebou jednou nebo dvakrát křečovitě trhlo, ruce se otevřely a zařaly, a podpatky jeho bot zarachotily o podlahu. Pak hlava

mu klesla na rameno s očima široce otevřenýma, a duše Thevenina Penseta vrátila se k svému Tvůrci.

Všichni vyskočili, avšak v mžiku bylo po všem, a ti čtyři živí stáli zde, hledíce na sebe ztrnule, zatím co mrtvý zíral do rohu na strop s podivným, ošklivým pošklebkem.

„Můj Bože!“ řekl Tabary a počal se latinsky modliti.

Villon vybuchl hysterickým smíchem. Postoupil o krok, uklonil se směšně před Theveninem a smál se ještě hlasitěji. Pak náhle usedl, jako by se zhroutil, a smál se dále, jako by se chtěl rozpadnouti v kusy.

Montigny první nabyl opět sebevlády.

„Podívejte se, co má při sobě,“ prohodil a počal prohlížeti zkušenou rukou kapsy zabitého, rozděljuje peníze na čtyři stejné díly na stole. „Zde je pro vás,“ řekl.

Mnich shrábl svůj díl, vzdychnuv zhluboka a vrhnuv úkosem pohled na mrtvého Thevenina, který počal se hroutiti a klesati bokem se židle.

„Jsme v tom všichni,“ zvolal Villon, polykaje svůj smích. „Je na to oprátka pro nás všechny, kteří jsme zde — nemluvím-li ani o těch, kdož zde nejsou.“ Mávl do vzduchu rukou, vyplázl jazyk a naklonil hlavu na stranu, napodobuje oběšence. Pak dal si do kapsy svůj podíl na kořisti a počal

šoupati nohama po zemi, jako by si v nich chtěl rozproudit krev.

Tabary byl poslední, sáhl chvatně po penězích a uchýlil se do kouta světnice.

Montigny posadil Thevenina opět zpříma na stoličce a vytáhl mu z těla dýku, za níž se vyřinul proud krve.

„Raději se odtud hněte, chlapíci,“ řekl otíraje si zbraň o kabátec své oběti.

„Myslím také,“ opáčil Villon, polykaje sliny. „Čert ho vem s tou jeho palicí!“ vybuchl. „Dusí mne to, jen když se na něho podívám. Jakým právem má někdo zrzavé vlasy, je-li už mrtev?“ A dopadl opět těžce na židli, zakrýváje si oběma rukama tvář.

Montigny a Dom Nicolas se hlasitě zasmáli, a dokonce i Tabary jim slabě přizvukoval.

„Jen plač, dítě,“ řekl mnich.

„Říkal jsem vždycky, že je jako bába,“ dodal Montigny posměšně. „Nebudeš seděti?“ pokračoval, strčiv opět do mrtvého těla. „Uhaste oheň, Nicku!“

Nick měl však něco lepšího na práci. Vzal tiše a klidně Villonovu tobolku, zatím co básník seděl ochromen a chvěje se na židli, kde ještě před třemi minutami skládal svou balladu. Montigny a Tabary mlčky požadovali svůj podíl na kořisti, již mnich taktéž mlčky jim slíbil, uschovávaje si ten

malý váček za řadry. Různým způsobem jeví se neschopnost umělecké povahy pro praktický život.

Sotvaže krádež byla provedena, když Villon již se otrásl, vyskočil se své židle a pomáhal hasiti hořící oharky v krbu. Montigny otevřel zatím dvěře, vyhlížeje opatrně do ulice. Vzduch byl čistý, nikde nebylo viděti všetečné policejní hlídky. Přece však usoudili, že je lépe vyklouznouti porůznu, a ježto Villon sám spěchal dostat se co nejdříve ze sousedství mrtvého Thevenina, a ostatní spěchali více zbaviti se ho, než objeví ztrátu svých peněz, byl za všeobecného souhlasu propuštěn první na ulici.

Vítr zvítězil a zahnal s oblohy všechna mračna. Pouze několik málo obláčků, řídkých jako světlo měsíce, letělo rychle přes hvězdy. Bylo silné chladno, a jako obyčejně za takových okolností vše, jak se zdálo, bylo lépe a jasněji viděti, než za denního světla. Spící město bylo absolutně tiché: chumáč bílých kápí, pláň plná malých Alp pod kmitajícími se hvězdami. Villon proklínal svůj osud. Kdyby jen ještě sněžilo! Nyní, nechť šel kamkoli, zanechával za sebou nezahladitelné stopy na lesknoucích se ulicích. Nechť šel kamkoli, byl stále připoután k domu u hřbitova sv. Jana; nechť půjde kamkoli, musí tkáti svou vlastní znavenou nohou pouto, jež ho vázalo k tomu zločinu a jež ho přiváže na

šibenici. Posměšek na tváři mrtvého zjevil se mu opět s novým významem. Luskl prsty, jako by chtěl povzbudili svou náladu, a zvolil namátkou nějakou ulici, vykročil směle kupředu sněhem.

Dvě věci zaujímaly jeho mysl, jak tak kráčel: předně podoba šibenice na Montfauconu v té jasné, větrné noci a pak obraz toho mrtvého muže s jeho lysou hlavou a věncem zrzavých kadeří. Při obou mrazilo ho u srdce, a zrychlil jen tím více kroky, jako by chtěl uniknouti těm nevlídným myšlenkám již rychlostí svých nohou. Chvílemi ohlédl se přes rameno, trhnuv nervosně hlavou, ve všech těch bílých ulicích byl však jedinou pohybující se věcí, leč když vítr zavanul kolem rohu a rozmetl sněh, který počal nyní mrznouti, v kotoučích trpytivého prachu.

Pojednou postřehl daleko před sebou černý chumáč a několik svítilen. Ten chumáč se pohyboval, a svítilny se pohybovaly, jako by je nesli lidé jdouce. Byla to hlídka. A ačkoli pouze křížila směr, jímž se ubíral, usoudil, že bude rozumnější, dostane-li se jí s očí co nejrychleji. Nebyl v náladě, aby se jím někdo zabýval, a byl si vědom; toho, že představuje poněkud podezřelou skvrnu na té sněhové ploše. Právě po jeho levici stál velký dům s několika věžemi a velkým sloupovým před vraty. Byl napolo

zbořen, jak pamatoval, a stál tu už dlouhou dobu prázdný. Učinil tedy tři mocné skoky a již skočil do úkrytu onoho sloupoví. Bylo tam dosti temno po odlesku lna zasněžených ulicích, a hmatal kupředu napřaženýma rukama, když tu klopýtl o nějaký předmět podivných vlastností, neboť byl tvrdý a zároveň měkký, pevný a přece volný. Srdce se mu zachvělo, a uskočil o dva kroky zpět, zíraje ustrašen na tu překážku. Pak se lehce zasmál s pocitem úlevy. Byla to pouze nějaká žena a byla mrtva. Poklekl k ní, chtěje se o tom přesvědčiti. Byla studená, zmrzlá a ztuhlá jako kus dřeva. Kus nějaké potrhané ozdoby poletoval jí větrem kolem vlasů, a její tváře byly patrně ještě téhož dne odpoledne silně nanesený líčidlem. Kapsy měla úplně prázdný, pouze v punčoše pod podvazkem Villon našel dvě z těch malých mincí, které kolovaly tehdy pod jménem bílých. Bylo to dosti málo, bylo to však přece jen něco, a básník byl dojat hlubokým pocitem soustrasti, že umřela dříve, než utratila své peníze. To zdálo se mu býti temným, neblahým tajemstvím, a hleděl s mincí ve své ruce na mrtvou ženu a zase zpět na mince, potřásaje hlavou nad hádankou lidského života. Jindřich V. anglický, umíraje ve Vincennes, právě když dobyl Francii, a zde ta ubohá děvka, zdo-laná mrazem v boháčově průjezdu, než ještě mohla

utrátiti své dva bílé — skutečně se mu nyní zdálo, že život je příliš krutý. Dva bílé byly by jí přinesly tak málo požitku, kdyby je byla utratila, a přece jen byla by pocítila opět příjemnou chuť v ústech a byla by se mohla alespoň olizovati, než ďábel uchopil její duši a tělo bylo ponecháno ptactvu a červům. On by přece jen rád použil všeho svého tuku, než světlo dohoří a svítlna se rozpadne.

Zatím co tyto myšlenky mu kolovaly myslí, sáhl zpola mechanicky po své tobolce. Pojednou srdce přestalo mu tepotati, cítil, jak ho zamrazilo v nohách, a jako by chladná rána mu byla padla na lebku. Na okamžik stál jako by zkameněl, pak ohmatal se opětně zimničními pohyby a tu teprve si uvědomil jasně svou ztrátu a pojednou se počal potiti na celém těle. Zhýralcům peníze jsou něčím tak životným, tak skutečným — je jen tak tenký závoj mezi jejich penězi a jejich rozkošemi! Jejich štěstí zná pouze jednu hranici — hranici času, a marnotratník s několika málo korunami v kapse je jako římský císař, dokud nejsou utraceny. Pro takovou osobu ztratili peníze je tolik, jako utrpěti nejhroznější pohromu, klesnouti s nebes do pekla, změnil se rázem ze všeho v nic. A tím spíše, nastrčil-li takový člověk pro ně svůj krk pod oprátku, může-li již zítra býti oběšen pro tutéž

tobolku, tak draze zaplacenou a tak hloupě ztracenou! Villon tu stál a klel, mrštil dvěma bílými do sněhu, zahrozil pěstí k nebesům, dupl a ani se nezděsil shledav, že kope to mrtvé tělo. Pak obrátil spěšně své kroky nazpět k domku u hřbitova. Zapomněl na všechen svůj strach před hlídkou, která na každý způsob přešla již dávno mimo něho, a nemyslíl na nic, leč na svou ztracenou tobolku. Marně se však rozhlížel napravo i nalevo po sněhu, nikde nic nespatriil. Na ulici; jí tedy neupustil. Vypadla mu snad v tom domku? Toužebně si přál vstoupiti tam a podívati se, avšak myšlenka na hrozného obyvatele té světnice ho připravila o všechnu odvahu. A mimo to viděl, blíže se tam, že jejich snaha, uhasiti oheň v krbu, nesetkala se s úspěchem; naopak oheň patrně vzplál novou silou, a mihotavé světlo hrálo si štěrbínami dveří a oken a oživilo znovu jeho strach přeci úřady a pařížskou šibenicí.

Vrátil se tedy k domu se sloupovím a hmatal kolem po sněhu po penězích, jež tam odhodil ve svém dětinském vzteku. Našel však pouze jeden bílý, druhý zapadl patrně někam stranou a hlouběji do sněhu. S jediným bílým v kapse musil se naprosto vzdáti svého úmyslu ztráviti veselou noc! v nějaké divoké krčmě. A nejen rozkoš to byla, jež mu nyní

unikala posměšně mezi prsty — skutečné nepohodlí, bolest a starost napadly ho nyní, jak tu stál sklíčen před tím sloupovím. Pot na něm uschl, a ačkoli vítr se již usadil, hlodavý mráz přibíral každou hodinu na své síle, a Villon cítil, jak je zkrušen, a jak mu srdce pokleslo. Co má počítí? Byť i bylo již tak pozdě a naděje na úspěch byla nepatrná, zkusí to v domě svého adoptčního otce, kaplana u Sv. Benedikta.

Běžel tam po celou cestu a nesměle zaklepal. Žádné odpovědi. Zaklepal opět a opět, dodávaje si odvahy každým zaklepáním, a posléze zaslechl uvnitř blížiti se nějaké kroky. Zamřížované okénko ve vratech, pobitých železem, se otevřelo a propustilo trochu žlutavého světla.

„Ukažte svou tvář před okénkem,“ řekl kaplani uvnitř.

„Jsem to pouze já,“ zakničel Villon.

„Oh, jsi to pouze ty, skutečně?“ odvětil kaplan, vychrlil na něho proud naprosto nekněžských kleteb za to, že ho vyburcoval v tak pozdní hodinu, a poslal ho do všech pekel, odkud přišel.

„Mám ruce modré až k zápěstí,“ prosil Villon, „nohy mi již zdřevěněly, nos mi mrzne, a srdce mám jako kus ledu. Zemru, než se ještě rozední.“

Jen dnes ještě, otče, a před Bohem, nebudu tě již nikdy o to žádati.“

„Měl jsi přijít dříve,“ řekl duchovní chladně. „Mladí lidé potřebují tu a tam malého ponaučení.“ Zavřel okénko a vrátil se klidně do svého příbytku.

Villon byl jako bez smyslů, tloukl do dveří rukama nohama a nadával hrubě kaplanovi.

„Ty starý, červivý lišáku!“ křičel. „Kdybych tě jen dostal do rukou, poslal bych tě střemhlav do pekla.“

Uvnitř zabouchly nějaké dvěře, jak básník zaslechl podle slabého zvuku, dolétnuvšího k němu dlouhými chodbami. Otřel si ústa s hlasitou kletbou, a pojednou ho napadla směšnost celého toho výjevu, zasmál se a pohlédl vzhůru k nebesům, kde hvězdy jako by na sebe kývaly, posmívajíce se mu.

Co si počne? Vypadalo to již, jako ztrávití noc na mrazivé ulici. Vzpomínka na tu mrtvou ženu mihla se opět jeho obrazností a poděsila ho. Co potkalo ji hned počátkem noci, potká jistě také jeho, než ještě se rozední. A je přece dosud tak mlád! A má tolik schopností bavit se ještě se světem! Ocitl se v dojemné náladě, mysle na svůj osud, jako by běželo o někoho jiného, a představoval si v duchu obraz, až ráno najdou zde jeho tělo.

Prošel v duchu všechny možnosti, obraceje svůj jediný bílý mezi palcem a ukazováčkem. Na ne-

šťěstí nebyl právě za dobré s některými svými starými přáteli, kteří by se byli dříve nad ním slitovali, vidouce ho v takové tísní. Psal na ně posměšné veršičky, tloukl a podváděl je a přece nyní, když byl v takové tísní, mínil, že je alespoň jeden z nich, jenž by se nad ním slitoval. Bylo zde přece trochu naděje. Stojí to za to, aby se o to alespoň pokusil, i půjde a uvidí.

Cestou potkaly ho dvě malé příhody, jež zbarvily jeho myšlenky poněkud jiným způsobem. Předně přišel na stopy nějaké hlídky a dal se jimi na několik set sáhů daleko, ač vedly jiným směrem, než kterým se ubíral. Dodalo mu to opět trochu odvahy, zahladí tím alespoň svou vlastní stopu, neboť stále ještě byl ovládán myšlenkou, že lidé slídí po něm celou Paříží a že ho oběsí zrána, než ještě se probudí. Druhá věc působila na něho zcela jinak. Prošel kolem rohu ulice, kde, nedlouho před tím, vlci pohltili nějakou ženu s dítětem. Nyní byl právě opět takový nečas, uvažoval, kdy vlci mohli by si usmysliti podívati se zase jednou do Paříže a osamělý muž v těch opuštěných ulicích byl by vystaven horšímu nebezpečí, než že by sa pouze polekal. Zastavil se a hleděl na to místo s nepříjemným pocitem — byla to křižovatka, kde se protínalo několik ulic různými směry, a nahlédl do všech a zadržel dech, naslouchaje, zda neob-

jeví nějakou tmavou hmotu ubíhati po sněhu, nebo neuslyší-li vlčí vytí někde mezi tím místem a řekou. Vzpomněl si, jak mu jeho matka vyprávěla o té příhodě a ukazovala mu to místo, když byl ještě dítě. Jeho matka! Kdyby jen věděl, kde se zdržuje, jistě by se nemusil starati o nocleh. Umínil si, že se po ní zítra přeptá, ano, navštíví ji také, tu starou holku. Uvažuje takto, dospěl k určenému místu — své poslední naději na nocleh.

V domě byla úplná tma, jako ve všech ostatních, a přece zaklepav, uslyšel nějaký pohyb nad svou hlavou, nějaké dvěře se otevřely, a opatrný hlas se tázal, kdo to je. Básník řekl své jméno hlasitějším šepotem a čekal, nikoli bez úzkosti, na výsledek. Nemusil čekat dlouho. Někaké okno se pojednou otevřelo a někdo vychrstl kbelík špíny dolů ke vratům. Villon nebyl nepřipraven na něco; toho druhu a ukryl se, pokud to jen výstupky domu připouštěly, přes to vše byl však hanebně promočen od pasu dolů. Nohavice počaly mu ihned mrznouti. Smrt nachlazením zírала mu ve tvář; vzpomněl si, že byl náchylen k záduše, a počal odkašlávati. Vážnost nebezpečí však posílila mu nervy. Zastavil se na několik set sáhů dále od vrat, kde s ním bylo tak kruté naloženo, a uvažoval s prstem na nose. Viděl pouze jeden způsob, jak

dostati nocleh, a to vynutiti si jej. Postřehl nějaký dům nedaleko odtud, který vypadal, jako by nebylo příliš obtížno vloupati se tam, a zamířil tam ihned, kochaje se po cestě myšlenkou na vytopený ještě pokoj, kde na stole byly dosud zbytky večere, a kde by mohl ztráviti zbytek té černé noci a zmizeti zrána s náručí cenného nádobí. Přemítal dokonce, jakých pokrmů a vína by si tak nejvíce přál, a procházeje seznam svých oblíbených pochoutek, vzpomněl na pečenou rybu s podivnou směsí hrůzy a veselí.

„Neskončím již té ballady,“ uvažoval a pak zachvěv se při té vzpomínce, dodal prudce: „K čertu s tou lysou palicí,“ a odplivl si do sněhu.

Onen dům zdál se na první pohled tmavý, když však Villon přehledl jej pozorněji, pátraje, kudy by se tam nejlépe dostal, malý zásvit světla za zacloněným oknem upoutal jeho pozornost.

„Dáble!“ uvažoval. „Lide jsou tam ještě vzhůru! Nějaký vědec nebo nějaký světec, k čertu s tou čeládkou! Nemohou se snad opiti a ležeti již v posteli chrápající jako jejich susedi? K čemu je klekání, a všichni ti chlapíci, poskakující na konci provazu ve zvonicích, k čemu je den, když takový nějaký pošetilec prosedí celou noc? Kolera, na ně!“ Zašklebil se posměšně vida, kam by ho jeho logika

přivedla. „Nu, každý podle svého,“ dodal, „a nespí-li ještě, pán Bůh ví, mohu tentokráte požádati zdvořile o večeři a oklamati toho chlapíka.“

Přistoupil směle ke dveřím a zaklepal jistou rukou. Při obou předchozích příležitostech klepal jen ostýchavě a strachuje se jaksí, že vzbudí pozornost, nyní však, zapudiv právě myšlenku, že se tam vloupá násilím, zaklepati na dvěře zdálo se mu býti něco zcela prostého a nevinného. Zvuky jeho ran ozývaly se domem slabou ozvěnou, jako by tam bylo prázdno; ještě však ani neodumřely, když již se blížily odměřené kroky, několik závor se otevřelo, a jedno křídlo otevřelo se dokořán, jako by ti uvnitř neznali vůbec úskoku nebo strachu před ním. Vysoká mužská postava, svalnatá a pružná, ač poněkud nahrbená, stanula před Villonem. Hlava byla massivní, avšak jemně utvářená, nos silný, avšak taktéž jemného tvaru až ke kořenu, kde se spojovali s dvojicí silného, ušlechtilého obočí; ústa a oči vroubeny jemným výrazem, a celá tvář kráslena hustým, bílým vousem, úhledně upraveným. Přikmitavém světle té ruční svítilny vypadala snad ještě ušlechtileji a vznešeněji, než zasluhovala, nicméně byla to hezká tvář, poctivá a čestná spíše, než rozumná, silná, prostá, boдрá.

„Klepete pozdě, pane,“ řekl stařec zvučným, zdvořilým hlasem.

Villon se schoulil, omlouvaje se pokorně a téměř otrocky. Za takových okolností žebrák nabýval v něm převahy, a muž ducha ustupoval zmaten do pozadí.

„Je vám zima,“ opakoval stařec, „a máte hlad? Nuže, vstupte.“ A pokynul mu do domu s dosti zdvořilým posunkem.

„Nějaký šlechtic,“ myslil si Villon, když jeho hostitel, postaviv svítilnu na dláždění průjezdu, zastrkával opět závory na jejich místo.

„Odpustíte, půjdu-li napřed,“ řekl zamknuv a vedl básníka po schodech nahoru do velké komnaty, zahříváné pánví s dřevěným uhlím a osvětili

Iené velkou lampou, visící se stropu. Bylo tam jen velice málo nábytku: pouze několik zlatých mis na kredenci, několik knih a stojan se zbraněmi mezi okny. Několik krásných koberců bylo rozvěšeno po stěnách, koberců, zobrazujících ukřižování Páně na jedné straně pokoje, na druhé pak výjev pastýřů a pastýřek u pramene. Nad krbem pak byl znak,

„Usedněte,“ řekl stařec, „a odpusťte, opustím-li vás. Jsem dnes v noci sám v celém domě, a chcete-li pojisti, musím se vám sám o to postarali.“

Sotva jen jeho hostitel vyšel, když Villon již opět

vyskočil se židle, na niž právě usedl a počal prohlíželi komnatu se lstivou chtivostí kočky. Potězkával v rukou zlaté konvice, otevřel knihy, prohlížel zbraně a látku, jíž byla potažena křesla. Zdvihl okenní záclony a shledal, že okna jsou zdobena bohatě malovanými obrazy, pokud mohl rozeznati, vojenského obsahu. Pak stanul uprostřed pokoje, oddychl si zhluboka a nadmuv tváře, rozhlížel se kolem sebe opět a opět, obraceje se na patách, jako by si chtěl vtisknouti ve svou paměť všechny podrobnosti té komnaty.

„Sedm kusů zlatých mis,“ řekl. „Kdyby jich bylo deset, odvážil bych se toho. Pěkný dům, pěkný stařec, pomozte mi tedy všichni svati!“

Vtom však, zaslechnuv z chodby kroky vracejícího se pána, usedl opět na svou židli a počali si ostýchavě ohřívati své promočené nohy nad pánvicí s dřevěným uhlím.

Jeho hostitel nesl v jedné ruce mísu masa, ve druhé pak džbán vína. Položil mísu na stůl kynu Villonovi, aby si přisedl, a přistoupiv ke kredenci, přinesl dva poháry a naplnil je.

„Připíjím vašemu nejlepšímu štěstí,“ řekl, dotýkaje se svým pohárem Villonova.

„Na naši lepší známost,“ řekl básník, nabýváje smělosti. Prostý muž z lidu byl by přiveden v rozpaky zdvořilostí toho starého šlechtice, Villon byl

však v tom směru otužen; tropil si již dříve žerty; z velkých pánů a shledal, že jsou to právě takoví taškáři jako on. Oddal se tedy dychtivě svému pokrmu, zatím co stařec, nakloniv se nazad, pozoroval ho zvědavým, upřeným pohledem.

„Máte na rameni krev, muži,“ řekl.

Montigny položil mu patrně na rameno svou zakrvácenou ruku, když odcházel z toho domku. V duchu ho za to proklínal.

„Nebyla prolita mou vinou,“ zakoktal.

„Nemyslil jsem nic takového,“ opáčil jeho hostitel klidně. „Nějaká rvačka?“

„Ano, něco toho druhu,“ připouštěl Villon, zachvěv se.

„Nějaká vražda?“

„Oh, nikoli, žádná vražda,“ řekl básník stále více zmaten. „Šlo to všecko poctivě — zabit jen náhodou. Neměl jsem v tom rukou, jako že tu stojím,“ dodal horlivě.

„O nějakého ničemu méně, tuším,“ prohodil pán domu.

„Pravda,“ přisvědčoval Villon, cítě nekonečnou úlevu. „Nebylo většího taškáře odtud až do Jeruzaléma. Padl jako beránek, ale byl na něho příliš ošklivý pohled. Vy jste asi viděl svého času dosti zabitých, není-liž pravda pane?“ dodal hledě na zbraně.

„Mnoho,“ řekl stařec. „Byl jsem dlouho vojákem, jak asi tušíte.“

Villon odložil nůž a vidličku, jež bral právě do rukou.

„Měli někteří z nich lysou hlavu?“ tázal se.

„Oh, ano, a někteří opět vlasy bílé jako já.“

„Myslím, že bílé by na mne ani tak nepůsobily,“ řekl Villon. „On však měl zrzavé!“ A cítil, jala se o něho již opět pokouší jeho hysterický smích, ježž rychle však utopil ve sklenici vína. „Rozčiluje mne to poněkud,“ pokračoval, „když si na to vzpomenu. Znal jsem ho — proklatce. A pak; ten mráz budí takové myšlenky — nebo snad mrazí při těch myšlenkách, sám nevím.“

„Mate peníze?“ tázal se stařec.

„Jeden bílý,“ odvětil básník směje se. „Vytáhl jsem jej nějaké mrtvé holce za vraty. Byla mrtva jako Caesar, chudák děvka, s kusem stuhy ve vlasech. Zima je ošklivý čas pro vlky a tulačky a takové chudé chlapíky, jako jsem já.“

„Já,“ řekl stařec, „já jsem Enguerrand de la Feuillée, pán na Brisetoutu, radní pán v Patatracu. Kdo a co jste asi vy?“

Villon povstal a náležitě se uklonil. „Říkají mi Francois Villon, a jsem chudý mistr svobodných umění na zdejší universitě. Vyznám se trochu v latině a mnohem více v nepravostech. Umím skládali

chansony, ballady, znělky a rondely a velice rád piji víno. Narodil jsem se v podkroví a zemru nejspíše na šibenici. Mohu však dodat, pane, že od dnešní noci povždy budu poslušným sluhou vaší milosti.“

„Žádným sluhou,“ řekl šlechtic, „pouze mým hostem pro dnešní večer, nic více.“

„Nejvděčnějším hostem,“ řekl Villon zdvořile a připil mlčky svému hostiteli.

„Vy jste podivný člověk,“ počal stařec, poklepávaje si na čelo, „velice podivný člověk; máte vzdělání, jste duchovní a přece běžete malou minci mrtvé ženě na ulici. Není to druh krádeže?“

„Je to druh krádeže, pěstovaný silně ve válce, pane.“

„Válka je pole cti,“ opáčil stařec hrdě. „Tam muž hraje o svůj život, bojuje ve jménu svého pána a krále, Pána Boha a všech svatých andělů.“

„Dejme tomu,“ řekl Viilon, „že jsem skutečně zloděj, nehraji taktéž o svůj život a to ještě s větším nebezpečím?“

„Pro zisk, nikoli však pro čest.“

„Pro zisk?“ opakoval Villon, pokrčiv rameny. „Pro zisk! Chudák musí jisti, a proto bere si potravu. To dělá každý voják v poli. Co jiného jsou všechny ty rekvisice, o nichž tolik slyšíme? Nejsou-li ziskem těm, kdož je berou, jsou jistě ztrátou oněm druhým. Vojáci pijí u svého ohniště, zatím

co občané hryžou si nehty, aby jim koupili víno a dříví. Viděl jsem dosti mnoho sedláků kymáceti se na stromech, ano, viděl jsem jich třicet na jednom jilmu, a nevypadali tam hezky. A když jsem se někoho ptal, proč byli oběšeni, řeklo se mi,; že to bylo proto, že nemohli vyškrabati dosti korun, aby vojáci byli spokojeni.“

„Je to nutnost války, již poddaní musí trpělivě snášeti. Pravda, že někteří velitelé to přehánějí, všude se najdou lidé, v nichž nelze snadno

vzbuditi lítost, a pak mnozí táhnou do pole, již nejsou lepší lupicu.

„Vidíte,“ řekl básník, „nemůžete odloučiti vojáka od lupiče, a co jiného je zloděj, než ojedinelý lupič, ale opatrnější? Ukradnu kus skopového a ani při tom nikoho nevzbudím, a sedlák si trochu pobručí, ale přece si pochutná na tom, co mu ještě zbylo. Vy přijdete troubíce slavnostně svými polnicemi, vezmete celou ovci a ještě mu při tom naklepete. Nenosím s sebou polnice, jsem jenom Tom, Dick nebo Harry, jsem taškář, pes, oprátka je pro mne příliš dobrá — nu dobře, zeptejte se však toho sedláka, koho z nás vidí raději, a shledáte hned, koho proklíná převaluje se beze spánku ve studené noci.“

„Pohledte na nás dva,“ řekl pán. „Jsem stár, mám moc a jsem vážen. Kdybych zítra byl vyhnán ze

svého domu, sto lidí by se pyšnilo tím, kdyby mi mohli poskytnouti útulek. Chudí lidé by opouštěli své chatrče a trávili by noc na ulicích se svými dětmi, kdybych dal jen pouhým posunkem na jevo, že tam chci být sám. A zde vidím vás, bez domova, tuláka, který vybírá halěře z kapes mrtvé ženy podél cesty! Nebojím se nikoho a ničeho, viděl jsem však, jak jste se chvěl a měnil barvu při jediném slově. Cekám klidně a spokojeně ve svém domě, až mne zavolá Bůh nebo král, zlíbí-li se mu, znovu na válečné pole. Vy očekáváte šibenici, rychlou, násilnou smrt, bez naděje a beze cti. Není žádného rozdílu mezi náma dvěma?“ „Jako odtud k měsíci,“ Villon souhlasil. „Avšak kdybych se byl narodil jako lord z Brisetoutu, a kdybyste vy byl chudým školometem Francoisem, byl by ten rozdíl o něco menší? Nenahříval bych si pak já kolena zde u té pánve, zatím co vy byste hledal ty halěře ve sněhu? Nebyl bych já vojínem, vy pak zlodějem?“

„Zlodějem!“ zvolal stařec. „Já, zlodějem! Chápete-li svá slova, měl byste jich litovati.“

Villon mávl rukou s nenapodobitelnou nestoudností. „Kdyby jen vaše milost chtěla sledovati mé vývody!“ řekl.

„Prokazují vám příliš mnoho cti, snášeje vaši přítomnost,“ řekl šlechtic. „Učte se krotiti svůj

jazyk, mluvíte-li se starými, váženými muži, nebo někdo prudší povahy než jsem já, mohl by vám dáti poněkud jiné ponaučení.“ A vstal a přecházel koncem komnaty přemáhaje svůj hněv a odpor. Villon nenápadně nalil si svůj pohár a usadil se pohodlněji v křesle, zkříživ nohy a opřev si hlavu o ruku a loket o lenoch židle. Byl nyní nasycen a ohřál se a nestaral se nikterak o svého hostitele, postaviv ho, jak jen mohl, mezi dvě tak rozdílné posice. Noc již silné pokročila a to celkem velice pohodlným způsobem, a Villon byl si jist, že zrána se odtud dostane v bezpečí.

„Řekněte mi jen ještě něco,“ řekl stařec zastaviv se. „Jste skutečně zloděj?“

„Ctím svatá práva pohostinství,“ odvětil básník, „jsem zloděj, pane.“

„Jste ještě tak mlád,“ šlechtic pokračoval.

„A nebyl bych došel svého věku,“ odvětil Villon, ukazuje na své prsty, „kdybych si nebyl pomohl těmito desíti schopnostmi. Staraly se o mne jako vlastní matka a otec.“

„Můžete ještě činiti pokání a změnit se.“

„Kaji se každodenně,“ řekl básník. „Málo lidí ve Francii činí tak rádo pokání, jako chudák Francois. Pokud pak jde o změnu, nechť někdo změní mé

poměry. Člověk musí jisti, kdyby to bylo i jen proto, aby se mohl stále káti.“

„Nejdříve musí se změnit srdce,“ opáčil stařec slavnostně.

„Drahý pane,“ odvětil Villon, „myslíte skutečně, že kradu pro zábavu? Nenávidím zlodějství právě tak, jako každou jinou práci — nebo nebezpečí. Jektám zuby, vidím-li šibenici. Musím však jisti, musím píti, musím se nějak pohybovat ve společnosti. U čerta! Muž není samotářský živočich — cui Deus feminam tradit. Učiňte mne královským almužníkem — učiňte mne opatem u sv. Diviše, učiňte mne radním pánem v Patatracu, a změním se ihned. Pokud mne však necháte být chudým školometem Francoisem Villonem, bez haléře, nu, potud zůstanu týmž.“

„Milost boží je všemohoucí.“

„Byl bych kacír — kdybych o tom pochyboval,“ řekl Francois. „Udělalala vás pánem na Briseloutu a radním pánem v Patatracu. Mne nedala nic, leč trochu zdravého rozumu pod kloboukem a zde těch deset chapadel na mých rukou. Smím si naliti ještě vína? Děkuji vám uctivě. Milosti boží dostalo se vám znamenité vinice.“

Pán na Brisetoutu přecházel sem tam s rukama za zády. Snad si dosud zplna neujasn timerování mezi zloději a vojáky; snad Villon zajímal ho

nějakým zvláštním smyslem sympathie; snad jeho mysl byla stále ještě poněkud zmatena tak cizími mu nápady; nechť to však bylo z kterékoli příčiny, cítil touhu obrátiti toho mladého muže k lepší cestě myšlení a nemohl se odhodlati, aby ho vyhnal ihned na ulici.

„Je v tom ještě něco, v čem se nevyznám,“ řekl posléze. „Máte plná ústa vtipných nápadů, a ďábel zavedl vás na scestí, ďábel je však přece jen příliš slabý před boží pravdou, a všechny jeho kličky a vytáčky mizejí před pravou poctivostí a ctí, jako tma před ranním slunkem. Poslechněte mne. Poznal jsem již dávno, že pravý muž má žiti rytířsky a věrně Bohu, králi a své dámě, a ačkoli jsem, v životě viděl mnoho podivných věcí, nemohu stále ještě, než řídit své kroky podle onoho pravidla. Je tak psáno nejen v dějinách, nýbrž také v srdci každého muže, dbá-li jen přečisti si to. Mluvíte o pokrmech, a vím velmi dobře, že hlad je těžká zkouška, nemluvíte však o jiných potřebách, nemluvíte o cti, o víře v Boha a ostatní lidstvo, o zdvořilosti a lásce bez poskvrny. Snad je to tím — že nejsem dosti moudrý — a přece myslím, že jsem — avšak připadáte mi jako ten, kdo ztratil cestu a zabloudil v životě. Lpíte příliš na těch různých malých potřebách a zapomněl jste úplně na ony velké a jedině pravé a skutečné, jako ten, kdo by

si chtěl vyléčiti bolest zubů o posledním soudě. Neboť takové věci, jako čest a láska a víra, jsou nejen ušlechtilější a vznešenější než jídlo a pití, nýbrž myslím dokonce, že je nám jich jistě více třeba, a že strádáme ještě hůře, nedostává-li se nám jich. Mluvím tak, jak myslím, že mi nejnáze porozumíte. Nezanedbávejte, staraje se o to, čím byste ši naplnil žaludek, jiné chuti a touhy ve svém srdci, kale si tak jen radost ze života a zůstáváje v zuboženém stavu?“

Bylo patrnó, že Villon byl silně popuzen tím kázáním.

„Myslíte, že nemám smyslu pro čest?“ zvolal. „Jsem chudák, Bůh ví! Je krušno dívati se na boháče v jejich rukavicích, zatím co si musíte dýchali na své zkřehlé ruce. Prázdný žaludek je ošklivá věc, a ačkoli o něm mluvíte lak lhostejně, kdybyste ho byl měl tak často jako já, snad byste mluvil jinak. Pravda, jsem zloděj — ale proto přece ještě nejsem ďábel, jako že tu stojím. Chci, abyste si uvědomil, že mám také svou vlastní čest, právě tak dobrou, jako je vaše, byť bychi o tom nežvanil celé dni, jako by to byl Bůh ví jaký zázrak. Zdá se mi to býti něco naprosto přirozeného; mám ji schovánu, dokud ji není třeba. Nuž, hleďte, jak dlouho jsem zdle s vámi v tom pokoji? Neřekl jste mi, že jste sám v celém domě? Pohleďte zde na své zlaté

talíře! Jste silon, chcete-li, jste však stár a neo-zbrojen, já pak mám svůj nůž. Nepotřeboval jsem leč trhnouti loktem a ležel byste zde s chladnou ocelí ve svých vnitřnostech, zatím co já bych šel svou cestou s náručí vašich zlatých koflíků. My-slíte snad, že nejsem dosti chytrý, abych to vše věděl? Opovrhoval jsem lakovým činem. Zde máte své proklaté koflíky, bezpečné jako v kostele; a zde jste sám, se srdcem zdravým jako novorozeně; a zde jsem já hotov odejiti odtud právě tak chud, jako jsem přišel a se svou jedinou bídou, již jste mi tak vyčetl! A vy myslíte, že nemám smyslu pro čest — ať se odtud nehnu!“

Stařec zdvihl pravici. „Řeknu vám, co jste. Jste ničema a taškář, milý muži, nestoudný a ničemný taškář a pobuda. Ztrávil jsem s vámi hodinu. Oh, věřte mi, cítím se tím zahanben. A jedl jste a pil u mého stolu. Nyní vás mám však již dosti, rozednívá se, a noční pták by měl býti odtud a ve svém hnízdě. Chcete jíti napřed nebo za mnou?“

„Jak je libo,“ odvětil básník vstávaje. „Věřím, že jste poctivý muž.“ Dopil zamyšlen svůj koflík. „Kéž bych mohl ještě dodati, že jste také rozumný muž,“ pokračoval, poklepávaje mu kotníkem na lebku. „Stáří, stáří! ztrnulý mozek a reumatický.“

Stařec kráčel před ním, zachovávaje svou váž-

nost, Villon pak následoval, pohvizdujte si a s palci za pasem.

„Bůh vám buď milostiv,“ řekl pán na Brisetoutu u dveří.

„S Bohem, tatíku,“ Villon opáčil zívaje. „Děkuji za tu studenou skopovou.“

Dveře se za ním zavřely. Svítání počalo blednouti nad bílými střechami. Chladne, nevlídné jitro ohlašovalo den.

Villon se zastavil a protáhl se upřímně uprostřed ulice.

„Hloupý stařec,“ myslil si, „ale rád bych věděl, jakou cenu mají jeho koflíčky.“